

SZEMLE

A Vörösmarty-gyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Kézirattárában és Régi Könyvek Gyűjteményében, Összeállította Horányi Károly, Budapest, MTA Könyvtár és Információs Központ, 2016, 224 p.

A könyvgyűjtemények információszolgáltatását változó formában katalógusok biztosították a könyvtörténet során. Agyagtáblán, papirusztekercsen, pergamen levélen, papíron, kötetben, katalóguscédulán, kézírással, gépirással, nyomtatásban, és ma on-line formában. A forma változott az évezredek folytán, de a tevékenység tartalma ugyanaz.

A könyvtárak állományában a formai különbségek miatt speciális elhelyezést, feltárást igényelnek a kéziratok. Egyedi példányok lévén nem alkalmazhatók feldolgozásukban automatikusan általános előírások. Műfaji különbözőségük megköveteli a feltáráspan a műfaj jellegzetességeinek figyelembe vételét. Csak ennek következetes betartásával dolgozhatók fel, azaz tehetők az információszolgáltatásra alkalmassá.

A kézirattárak állományrészlegei között külön feldolgozási módot kívánnak az írói, költői, tudós hagyatékok. Ezekben a hagyatékokban különböző műfajú kéziratok vannak, amelyek mindegyike a hagyatékok egykori tulajdonosának személyéhez kapcsolódik. Ezért az ún. proveniencia elv alapján az írói vagy tudós hagyatékok különböző műfajú csoportokba osztott kéziratok egységként, a raktározási rendben folyamatos numerus kurrens rendben tartandók.

Vörösmarty Mihály kéziratos írói hagyatéka 1927-ben kapott különálló elhelyezést, úgynevezett emlékszobát az Akadémia épületében,

hasonlóan a Kézirattár Goethe-, Széchenyi-gyűjteményéhez. (R. MARTH Hildegard, *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Goethe-gyűjteménye = A Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei*, Bp., 2004, 53–56; KÖRMENDY Kinga, *A Széchenyi-gyűjtemény és a Vörösmarty-hagyatékok az MTAK Kézirattárában = Uo.*, 57–62.)

Vörösmarty Mihály unokája, *Bernrieder Jánosné Széll Ilona* és az Akadémia 1923 és 1927 között folytatott tárgyalásokat arról, hogy az addig családi tulajdonban lévő Vörösmarty-kéziratokat, emléktárgyakat Vörösmarty könyvtárával együtt átadja az Akadémiának. Feltétele az volt, hogy a hagyatékok külön emlékszobában helyezték el. A Vörösmarty-emlékek akadémiai tulajdonjogának biztosítása után, 1927-ben alakították ki az emlékszobát, ahol nyolc tárlóban állították ki a kéziratokat. *Brisits Frigyes*, a kor neves Vörösmarty kutatója, az ajándékozás közvetítője készítette el a Vörösmarty-szoba kéziratának katalógusát. (*A Magyar Tudományos Akadémia Vörösmarty-kéziratainak jegyzéke*, Bp., 1928.) A Vörösmarty-szoba kéziratgyűjteménye az MTA Könyvtárának állományába és gondozásába tartozott. Rendezése, feldolgozása az 1940-es években kezdődött meg. (TÖRÖK Pál, *Vörösmarty Mihály kiadatlan politikai cikkei = Irodalomtörténeti Közlemények*, 52(1942), 294–301.) A feldolgozás munkáját Török Pál halála (1943) ill. a második világháború eseményei szakították meg. A kéziratokat még az ostrom előtt biztonságba helyezték, csak a bútorok maradtak helyben. (*Melich János* főkönyvtárnok jelentése a könyvtár háborús káirairól. MTA KIK Kézirattár K 828: 32/1945.)

Az Akadémia 1949–1950-ben végrehajtott

átszervezése a könyvtárat is érintette. (*Akadémiai Értesítő*, 57(1949–1950), 73–75.) A főkönyvtárnok felügyelete alá tartozó, kéziratokat, könyveket és tárgyi emlékeket együtt őrző Goethe-, és Vörösmarty-szobát, valamint a Széchenyi-múzeumot, mint különgyűjteményeket megszüntették. Állományukat szétválasztották. A nyomtatványokat a Könyvtárba, a kéziratokat és a tárgyi emlékek egy részét a Kézirattár állományába tették át. (BERLÁSZ Jenő, *Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának átalakulása*, Bp., 1957 [A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai, 4], 13.) A fennmaradt tárgyi emlékek többsége az Akadémia hivatalának kezelésébe került. Részben az ezekben az években kialakított Tudós Klubban, részben az Akadémia hivatali helyiségeiben nyertek elhelyezést. Az Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézete 1989–1990-ben felmérést végzett az Akadémia palotájában és hivatali helyiségeiben lévő képzőművészeti alkotásokról, műtárgyakról, amelyek között megtalálhatók az egykori emlékszobák darabjai is. (A felmérésről készített leírólapok xerox másolata: MTA KIK Kézirattár Ms 5156/5-6.)

A Vörösmarty-szobából a Könyvtár Kézirattárba került tárgyi emlékekről 1950. nov. 23-án készült egy aláírás nélküli, 19 tételt felsoroló jegyzék. 16 tárgyat 1953. jún. 9-én az akkori Petőfi Múzeum átvett a kápolnásnyéki Vörösmarty-kiállításra. Az emlékszoba bútorai közül is több a kápolnásnyéki emlékszobában kapott helyet. (KERÉNYI Ferenc, *A kápolnásnyéki Vörösmarty Mihály emlékmúzeum*, Székesfehérvár, 1987 [Az István Király Múzeum Közleményei D. sorozat 129].) A Kézirattár a ténylegesen állományába került tárgyi emlékeket a tárgyakat tartalmazó gyűjteményben őrzi. (L. *A Vörösmarty-gyűjtemény* 187–193.)

Vörösmarty Mihály könyvtárát az MTA Kézirattára és Régi Könyvek Gyűjteményének muzeális állományrészlegében helyezték el. (CSAPODI Csaba, *Vörösmarty Mihály könyvtára* = *Magyar Könyvszemle*, 72(1956), 68–69.)

A Vörösmarty-szoba kéziratosa anyaga 1952-ben került a Kézirattár állományába. (Növedéknapló száma 455-459/1952.) Az egykori különgyűjtemények Kézirattárba áttett állományrészei

az állománytörténeti szempontok figyelembe vételével egységes hagyatékként kerültek feldolgozásra. (BERLÁSZ Jenő 1957, i. m. 16.) A Vörösmarty hagyaték a rendezés után a különböző kéziratosa gyűjtemények „K” jelzetű numerus kurrens rendszerű sorozatába került elhelyezésre, ahol állományvédelmüket is kiemelt módon sikerült biztosítani. (BERLÁSZ Jenő 1957, i. m. 10.) Az akkori raktári viszonyok azonban nem tették lehetővé a K sorozaton belül a hagyaték egészének egységes numerus kurrens elhelyezését. Így a sorozat különböző raktári helyeire került a levelezés, a személyi iratok, és a művek. (K 1 – K 2, K 711 – K 722, K 778.)

Az MTA Könyvtára 1966-tól adta közre a Kézirattárban lévő írói, költői hagyatékok nyomtatott katalógusait, ezzel segítve a kutatók forrásfeltáró munkáját. 1967-ben, egy kötetben jelent meg *F. Csanak Dóra* feldolgozásában Vörösmarty és Csokonai költői hagyatékából a levelezésnek, valamint Ady Endre teljes kéziratosa hagyatékának a nyomtatott katalógusa, az MTA Könyvtára Kézirattárának katalógusai 3. köteteként. (Vörösmarty Mihály – levelezés. Csokonai Vitéz Mihály – levelezés. Ady Endre – gyűjtemény. Budapest, MTAK, 1967.) *F. Csanak Dóra* a Vörösmarty-levelek (K 1/1-156, K 2/1-119.) nyomtatott katalógusában függelékkel közölte az egykori Vörösmarty-szobából származó Vörösmarty-kéziratok, valamint a Kézirattár akkori, más állományrészeiben lévő Vörösmartyval kapcsolatos kéziratok, levelek, feljegyzések és képek jegyzékét. A kutatók ezekről részletes információkat a Kézirattár betűrendes katalógusai-ból szerezhettek.

Vörösmarty levelezésének, írói, költői műveinek, akadémiai működésével kapcsolatos iratainak *kritikai kiadásai* természetesen hivatkoztak a Vörösmarty-kéziratok, akadémiai iratok kéziratári jelzetére. 1967 után a kéziratári állománygyarapítással, feldolgozással azonban örömdetesen növekedett a feltárt Vörösmarty-dokumentumok száma. A kutatóknak azonban nem állt rendelkezésére külön kutatási segédletként egy nyomtatott katalógus, amely a Kézirattár állományában lévő összes Vörösmarty-dokumentum leírását tartalmazta volna.

A Szózat születésének 180. évfordulójára gazdag kéziratos, nyomtatott, képi és tárgyi anyaggal, technikai háttérrel szép és sikeres kiállítást rendezett az MTA Könyvtár és Információs Központ. Az évfordulóhoz méltó kiadványt is megjelentetett a Vörösmarty-gyűjteményről az MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattárának katalógusai 25. köteteként.

A kötet összeállítója, *Horányi Károly* a kéziratok feldolgozás folyamatosságát vállalva újraközölte *F. Csanak Dóra* Vörösmarty levelezésének (K 1/1-156, K 2/1-119) katalógusát, amelynek bevezetője ismertette a levelek, kéziratok sorsát a Vörösmarty család tulajdonába kerülésükig, majd a Vörösmarty szoba létrejöttét, és Vörösmarty hagyatékának a Kézirattárban való elhelyezését. A levelezés katalógusa után (*A Vörösmarty-gyűjtemény*, 7–35) következnek a jelzetek sorrendjében (K 711 – K 722, K 778) Vörösmarty írói, költői hagyatékának kéziratairól, műveiről készült részletes leírások, utalásokkal a kritikai kiadásra. (35–64.) A további katalógustételek olyan Vörösmarty – művek, verseinek fordításai, költeményeinek másolatai, mások hagyatékában lévő levelei, életére és működésére vonatkozó dokumentumok leírását tartalmazzák, amelyek már nem tartoznak a Vörösmarty írói hagyatékba, hanem a Kézirattár más állományrészeiben találhatók. (65–80.)

A kötet összeállítója *Horányi Károly* gondos anyagellenőrzése, kézirat-azonosítása, sok esetben a régi katalógustételek újbóli feldolgozása áll a nyomtatott katalógus tételei mögött. Alapos bevezető tanulmányt írt az akadémikus Vörösmarty Mihályról a Régi Akadémiai Levéltárban (RAL) lévő Vörösmarty-iratok katalógustételeihez. (81–142.) Átdolgozta, kiegészítette és jegyzeteket írt GERGELY Pál, *Vörösmarty a Kisfaludy Társaságban* címmel megjelent tanulmányához, amivel megvilágítja a Kisfaludy Társaság Levéltárában (K 378) fennmaradt iratok létrejöttét és leírásukat. (143–166.) A kéziratok, hivatali iratok után *Csapodi Csaba* Vörösmarty Mihály könyvtáráról írt, itt újraközölt cikke adja a történeti ismertetést a 98 kötet itt közölt címléírásához. (167–185.) *Horányi Károly* számba vette a Vörösmarty-szoba szétszórta megmaradt tárgyait. A bútoroknak nemcsak

jegyzékét közli, hanem jelenlegi őrzési helyét is, tárgyleírást is adva. Hasonlóan az ereklyéről (tárgyáról) is. A Vörösmarty-képek katalógustételei után a Kézirattár állományába különböző, többek között *Brisits Frigyes*, *Ferenczi Zoltán*, *Gálos Rezső*, *Kosztolányi Dezső*, *Sík Sándor* hagyatékával bekerült, különböző műfajú Vörösmartyval kapcsolatos dokumentumokat gyűjtötte össze (pl. tanulmány, egyetemi előadás, könyvismertetés, újságvivádat, levél) és készítette el a tételleírásukat a nyomtatott katalógus számára.

A kötet mutatói igazi szerkesztői gondolkodásmódról tesznek tanúságot. *Horányi Károly* mutatót készített Vörösmarty Mihály költői műveiről, műfaji csoportosításban. Külön mutatót kaptak a cikkek, bírálatok, jegyzetek, kisprózák, nyelvészeti munkák. Természetesen van névmutató. A kötet elején pedig rövidítés jegyzék, valamint a kritikai kiadásra történő hivatkozások rövidítése segíti a kutatót a tételleírások rövidítéseinek feloldásában.

Horányi Károly a Kézirattár állományának alapos ismerője, nagy tapasztalattal rendelkező feltárója. Írói, költői levelezések közreadója, kiadványszerkesztője. Állományismeretével, kutatómunkájával feltárt újabb Vörösmarty-dokumentumokat, a művek esetében szakirodalmi hivatkozásokkal, annotációval bővítette a leírásokat, pontatlanságokat, ténybeli tévedéseket igazítva ki. Következtesen végiggondolt és végigvitt szerkesztési elképzeléssel a katalógus műfaji követelményeit kiszélesítve, de a műfaj minden követelményének eleget téve, a tárgyhoz, a kéziratok feldolgozás és tételleírás, a kutatók által is értékelt hagyományaihoz méltó kötetet járult hozzá, hogy mind az író, költő, mind az akadémikus nyelvész és irodalmár Vörösmarty munkásságáról tudományos megalapozottságú információt szolgáltathasson a közreadó MTA KIK. A recenziens eme szakmai meggyőződését kollegiális elismeréssel is szeretné megerősíteni. Az MTA KIK Kézirattára állományának ilyen szintű és színvonalú feldolgozásával biztosítható csak a hiteles, a ténylegesen használható információszolgáltatás.

KÖRMENDY KINGA